

RĪGAS POLITEHNIKUMA ABSOLVENTS UN MĀCĪBSPĒKS – PROFESORS JOZEFS RONČEVSKIS (1864–1921)

IVANS GRĪNEVIČS*,

Latvijas Zinātņu vēstures asociācija,

ALĪDA ZIGMUNDE,

Rīgas Tehniskā universitāte

Kopsavilkums. Raksts iepazīstina ar Sanktpēterburgā dzimušā Jozefa Rončevska (1864–1921) – pazīstamā tēlnieka, arhitektūras vēsturnieka, pedagoga Konstantīna Rončevska brāļa – zinātnisko un pedagoģisko darbību, kas līdz šim ir bijusi mazzināma un neizpētīta. J. Rončevskis ir Rīgas Politehnikuma Ķīmijas tehniskās nodaļas absolvents (1889) un mācībspēks (1893–1896), papildinājis zināšanas metalurģijā Vācijā, strādājis par profesoru un bibliotekāru Tomskas Tehnoloģiskajā institūtā (1900–1905), veicis pētījumus metalurģijā, bijis pirmais Latvijas Izglītības ministrijas Mazākuma tautību departamenta Poļu izglītības pārvaldes priekšnieks (1921).

Atslēgas vārdi: Jozefs Rončevskis, Rīgas Politehnikums, poļi Latvijā.

Rīgas Politehnikumā studēja daudz poļu tautības studentu, jo pēc 1863.–1864. gada poļu sacelšanās apspiešanas Krievijas cara valdība slēdza Varšavas Universitāti un ierobežoja poļu studentu uzņemšanu Krievijas augstskolās. Poļi, kuri vēlējās studēt, brauca uz ārzemēm vai uz Rīgu. Dažus gadus Rīgas Politehnikumā poļu tautības studentu skaits sasniedza 25 % un 30 % studentu kopskaita [1]. Daļa studijas nebeidza, citi kļuva par ievērojamiem zinātniekiem un pedagogiem Krievijā un

* Korespondējošais autors.

E-pasts: biedriba_inflanty@inbox.lv

Polijā, daži no viņiem strādāja Latvijā. Rīgā 1884. gadā uz dzīvi apmetās ierēdņa Ignācija Rončevska atraitne Jozefina ar dēliem Jozefu un Konstantīnu, kuri pēc inženierzinātņu studijām kļuva par ievērojamiem pedagogiem. Vairāk pazīstams jaunākais no abiem brāļiem – arhitekts, tēlnieks, mākslas vēsturnieks Konstantīns Rončevskis, kurš starpkaru periodā strādāja Latvijas Universitātē un Latvijas Mākslas akadēmijā. Reti kurš zina, ka Konstantīna brālis Jozefs bija inženieris, pedagogs, pirmais pie Latvijas Izglītības Ministrijas atvērtās Poļu izglītības pārvaldes priekšnieks Jozefs Rončevskis, kura biogrāfija un paveiktais līdz šim bija mazzināms, jo nebija pētījumu par viņa darbību un dzīvi.

Rīgas
Politehnikuma
absolvents un
mācībspēks –
profesors Jozefs
Rončevskis
(1864–1921)

Dzīves sākums Sanktpēterburgā un turpinājums Rīgā (1864–1896)

Jozefs Rončevskis dzimis 1864. gada 21. oktobrī Sanktpēterburgā Finanšu ministrijas ierēdņa Ignācija un Jozefinas, dzimušas Komarovskas, Rončevsku ģimenē. Viņam bija jaunāks brālis Konstantīns, Rīgas Politehniskā institūta Celtniecības (Arhitektūras) nodaļas absolvents, mācībspēks, vēlāk, starpkaru periodā – Latvijas Universitātes un Latvijas Mākslas akadēmijas profesors, kura biogrāfija ir pazīstama no daudziem rakstiem. Pēc tautības viņi bija poļi, un Jozefa un Konstantīna tēvs miris, pirms dēli sāka studijas Rīgā [2]. Jozefs absolvēja 2. reālskolas papildklasi Sanktpēterburgā un 1883. gadā iestājās kā brīvklausītājs Sanktpēterburgas Universitātes Fizikas-matemātikas fakultātē [3]. Pēc tam J. Rončevska māte Jozefina ar abiem dēliem, Jozefu un Konstantīnu, pārcēlās uz dzīvi Rīgā. Domājams, ka te dzīvoja kādi radinieki vai dzīves vietu nācās mainīt sakarā ar ģimenes galvas zaudēšanu. 1884. gada septembrī Jozefs sāka studijas Rīgas Politehnikuma Ķīmijas tehniskajā nodaļā un 1889. gadā ar teicamām sekmēm absolvēja to, saņemot inženiera ķīmiķa diplomu [4]. Viņa diplomdarba tēma bija saistīta ar gudrona izpēti un izmantošanu [5].

Starp citu, viņš studijas beidza reizē ar pazīstamo latviešu ķīmiķi Paulu Valdeni. Pēc studijām jaunais inženieris J. Rončevskis četrus gadus vadīja ķīmijas uzņēmumu «*Fon V. Strich*» [6]. 1893. gadā viņš sāka strādāt par asistentu Rīgas Politehnikumā – mācīja ķīmijas tehnoloģiju un vadīja praktiskās nodarbības šajā mācību priekšmetā līdz 1896. gada beigām. Asistenta J. Rončevska vietā tika pieņemts darbā 1896. gada absolvents Nikolajs Pāķis [7].

Zinātnieka un pedagoga karjera Rietumeiropā un Tomskā

Ķīmijas inženiera J. Rončevska dzīvē 1897. gadā sākās jauns posms. Krievijas Tautas apgaismības ministrijas uzdevumā viņš devās uz Vāciju papildināt zināšanas metalurģijā, lai pēc tam tās izmantotu pedagoģiskajā un zinātniskajā darbā Tomskas Tehnoloģiskajā institūtā, kas sāka savu darbību 1900. gadā. Lēmums par institūta dibināšanu tika pieņemts 1896. gadā, un četros gados līdz tā darbības sākšanai tika komplektēts mācībspēku sastāvs, notika viņu kvalifikācijas paaugstināšana. Tomskas Tehnoloģiskais institūts bija ceturrtā tehniskā augstskola Krievijas imperijā un pirmā tās Āzijas daļā. Institūta izveidē aktīvi iesaistījās krievu ķīmiķis Dmitrijs Meņdeļejevs (1834–1907) [8].

Pedagoģiskajam darbam Tomskā Jozefs Rončevskis gatavojās trīs gadus – viņš iepazinās ar metalurģiskajiem procesiem Rietumeiropā un Krievijā, laboratorijā veica pētījumus krāsaino metālu metalurģijā. Vācijā viņš pavadīja trīs gadus un strādāja Āhenes Tehniskās augstskolas Elektrometalurģijas laboratorijā pie pazīstamā vācu metalurģijas speciālista Vilhelma Borhersa (*W. Borchers*, 1856–1925). Atgriezies Krievijā, J. Rončevskis 1900. gada oktobrī sāka strādāt Tomskas Tehnoloģiskajā institūtā. Viņš sagatavoja rakstu par cinka elektrolīzi kādam elektrometalurģijas žurnālam [3], taču raksta autoriem nav izdevies apzināt, kur inženiera zinātniskā darba rezultāti publicēti.

Tomskas Tehnoloģiskajā institūtā J. Rončevskis 1900. gadā sāka strādāt par mācībspēku rasēšanā, no 1902. gada janvāra – par ekstraordināro profesoru Metalurģijas katedrā. 3. kursa Ķīmijas un Kalnu nodaļu studentiem viņš lasīja lekcijas vispārīgajā metalurģijā, bet 4. kursa studentiem, kuri specializējās metalurģijā – čuguna, dzelzs un tērauda metalurģijā un vadīja projektēšanas nodarbības, kā arī seminārus rūdas un metālu metalurģijas analizē Metalurģijas laboratorijā. Minēto laboratoriju viņš izveidoja 1902. gadā. Pēc Ķīmijas nodaļas pirmā absolventa, vēlāk – krāsainās metalurģijas speciālista, profesora Vladimira Vaņukova (*B. A. Ванюков*, 1880–1957) atmiņām, profesors J. Rončevskis nodarbībās laboratorijā deva studentiem radošajos meklējumos pilnīgu rīcības brīvību, pievērsa lielu uzmanību metalurģijas laboratorijas papildināšanai ar jaunām ierīcēm un iekārtām. 1904. gadā profesors devās uz Dienvidkrievijas metalurģiskajām rūpnīcām, lai iegādātos nepieciešamos eksponātus institūta metalurģijas muzejam [9]. Minētais profesora students V. Vaņukovs 1910./1911. mācību gadā tika komandēts uz Āheni, kur, tāpat kā J. Rončevskis, strādāja pie profesora V. Borhersa.

Jāpiemin J. Rončevska lasīto lekciju kursu vispārīgajā [10] un krāsaino metālu metalurģijā [11–15] publicēšana, kas atviegloja topošajiem inženieriem studijas. Minētie mācību materiāli joprojām glabājas

Nacionāli pētnieciskās Tomskas Politehniskās universitātes Vladimira Obručeva zinātniski tehniskajā bibliotēkā.

Veiksmīgā zinātniskajā un pedagoģiskajā darbā profesoram noderēja perfektās zināšanas trijās valodās: poļu, krievu, vācu. Bez tam viņš bija iepazinies ar vairāku bibliotēku darbību Rietumeiropā, tāpēc ir tikai likumsakarīgi, ka viņš uz laiku 1901./1902. mācību gadā pildīja Tomskas Tehnoloģiskā institūta bibliotekāra pienākumus. Bez tam profesors bija Ķīmijas un kalnu nodaļas dekāna vietnieks (sekretārs), darbojās profesoru disciplinārajā tiesā.

Profesors J. Rončevskis 1905. gadā pēc paša vēlēšanās aizgāja no darba Tomskas Tehnoloģiskajā institūtā, kur bija radījis pamatus metalurģijas speciālistu sagatavošanai [9]. Iespējams, ka iemesls viņa lēmumam pamest pedagoģisko darbu institūtā bija studentu iesaitīšanās 1905. gada revolūcijā, kas atbalsojās visās Krievijas augstskolās. Bez tam viņa brālis, Rīgas Politehniskā institūta Celtniecības (Arhitektūras) nodaļas absolvents (1898) Konstantīns Rončevskis (1875–1935), 1905. gadā arī pārtrauca savu pedagoģisko dabību savā *Alma mater* un nodevās tēlniecības studijām ārzemēs. Rīgā dzīvoja abu inženieru māte, kurai acīmredzot bija nepieciešama palīdzība un materiālais un morālais atbalsts [16].

Par J. Rončevska inženiera darbību no 1905. līdz 1921. gadam autoriem nav izdevies atrast informāciju. Zināms, ka Jozefs līdz Pirmajam pasaules karam dzīvoja Rīgā kopā ar māti Raiņa (toreiz – Troņmantnieka) bulvārī 1. Tur pēc atgriešanās no ārzemēm dzīvoja (1912) arī Konstantīns Rončevskis [17]. Pirmā pasaules kara laikā, visticamāk, Rončevski uzturējās Krievijā.

Dzīves noslēgums

Pēc Pirmā pasaules kara līdzīgi kā daudzi citi arī Rončevski atgriezās Latvijā un apmetās uz dzīvi Rīgā. 1921. gada 15. februārī Latvijas Izglītības ministrijas Mazākuma tautību departamentā atvēra Poļu izglītības pārvaldi, un par tās pirmo priekšnieku kļuva inženieris Jozefs Rončevskis, kura vārdu nereti latviskoja, saucot viņu par Jāzepu [18]. Jozefs Rončevskis bija Latvijas pavalstnieks [19] un savu turpmāko dzīvi bija nodomājis saistīt ar Latviju, taču 1921. gada 7. decembrī viņa mūžs noslēdzās.

Inženiera ģimene

Jozefa Rončevska māte Jozefine Rončevska (2. attēls), dzimusi Komarovska 1841. gada 23. aprīlī Sanktpēterburgā, pēc vīra zaudēšanas savu dzīvi veltīja dēliem. Rīgā viņa dzīvoja 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta

1. attēls. Jozefs Rončevskis
1921. gadā [19].

3. attēls. Jozefa Rončevska sieva
Olga Rončevska ap 1927. g. [21].

2. attēls. Jozefine Rončevska ap 1927. g.
[20].

sākumā, kā arī pēc Pirmā pasaules kara līdz mūža nogalei 1928. gadā. Pēdējos mūža gados viņai dēla palīdzība bija īpaši nepieciešama, jo, kā rakstīts viņas Latvijas Republikas pasē, viņa bija nespējniece [20]. Zinātnieku un pedagogu māte 1921. gadā dzīvoja Jozefa Rončevska ģimenē Rīgā, Stabu ielā 19, 24. dzīvoklī. Pēc Jozefa došanās aizsaulē rūpes par viņu uzņēmās otra dēla – Konstantīna Rončevska – ģimene, un no 1922. gada vasaras viņas dzīvesvieta bija Turģeņeva ielā 13.

Inženieris J. Rončevskis 1912. gada 24. jūlijā Rīgā apprecējās ar Sanktpēterburgā dzimušo vācieti Olgu Depu (3. attēls) (*O. Doepp*, 1866–1940) [21]. Kā vairums tā laika precēto sieviešu, algotu darbu viņa nestrādāja. 1939. gadā Olga Rončevska repatriējās uz Vāciju un 1940. gada pavasarī devās mūžības ceļos [24]. Jozefa un Olgas Rončevsku ģimenē pēcnācēju nebija.

Rončevski, izņemot Olgu Rončevsku, bija katoļi. Jozefs Rončevskis un viņa māte apbedīti Miķeļa kapos. Lai gan uz ģimenes kapa 2014. gadā atjaunotās plāksnes (4. attēls) nav norādīts inženiera J. Rončevska vārds, domājams, ka viņš atdusas līdzās mātei, brāļa sievai Marijai un brālim Konstantīnam, kuru apbedīja 14 gadus vēlāk – 1935. gadā. Jozefa Rončevska apbedījuma vietu Miķeļa kapu pārvaldē nav iespējams noskaidrot, jo mirušo saraksti par 1921. gadu nav saglabājušies.

Rīgas
Politehnikuma
absolvents un
mācībspēks –
profesors Jozefs
Rončevskis
(1864–1921)

4. attēls. Rončevsku
ģimenes kaps Miķeļa
kapos Rīgā, 2017. g.
A. Zigmundes foto.

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

- [1] Stradiņš, J., Guļevskis, H., Grosvalds, I., Klētnieks, J., Briedis, J., Zigmunde, A., Knēts, I. *Augstākās tehniskās izglītības vēsture Latvijā*. 1. daļa. Rīga: RTU, 2002, 102. lpp.
- [2] Latvijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk LVVA), 7175. f., 1. apr., 1903. l., 22. lp.
- [3] Hanevič, V. A. *Poljaki v Tomske (XIX-XXvv.). Biografii*. Tomsk: Tomskij gosudarstvennij Pedagogičeskij universitet, 2012, S. 491.
- [4] LVVA, 7175. f., 1. apr., 1851. l., 172. lp.
- [5] *Achtundzwanzigster Rechenschaftsbericht des Verwaltungsrathes der polytechnischen Schule zu Riga pro 1888/89*. Riga: Müller, 1889, S. 10. [6] Skubnevskij, V. Dejateli nauki i kulturi. Polskovo proishozhdenija v zapadnoj Sibiri XIX- nazhala XXvekov. *Przeqlqd Wschodnioeuropejski*, Tom 1, 2010, S. 309.
- [7] *Sechsdreissigster Rechenschafts-Bericht des Verwaltungsraths des Rigaschen Polytechnischen Instituts für das Studienjahr 1896/97*. Riga: Müller, 1898, S. 6.
- [8] [Skatīts 2017. g. 28. jūnijā.] Pieejams: <https://tpu.ru/university/meet-tpu/history>
- [9] Hanevič, V. A. *Poljaki v Tomske (XIX-XXvv.). Biografii*. Tomsk: Tomskij gosudarstvennij Pedagogičeskij universitet, 2012, 492. lpp.
- [10] Ronzhevskij, J. S. *Obshhaja metallurgija: lekcii, zhitannije v. 1-ompolugodii 1903-1904 g. v Tomakom Tehnologizheskom institute Imperatora Nikolaja II*. Tomsk: [B. i.], 1904, S. 347.
- [11] Ronzhevskij, J. S. *Metalurgija medi: lekcii zhitannije vo vtorom polugodii 1903-1904 gg.* Tomsk: [B. i.], 1904, S. 226.
- [12] Ronzhevskij, J. S. *Metalurgija svinca: lekcii zhitannije vo vtorom polugodii 1903-1904 gg.* Tomsk: [B. i.], 1904, S. 137.
- [13] Ronzhevskij, J. S. *Metalurgija serebra: lekcii zhitannije vo vtorom polugodii 1903-1904 gg.* Tomsk: [B. i.], 1904, S. 114.
- [14] Ronzhevskij, J. S. *Metalurgija zolota: lekcii zhitannije vo vtorom polugodii 1903-1904 gg.* Tomsk: [B. i.], 1904, S. 82.
- [15] Ronzhevskij, J. S. *Metalurgija cinka : lekcii zhitannije vo vtorom polugodii 1903-1904 gg.* Tomsk: [B. i.], 1904, S. 62.
- [16] Richter, A. *Rigasches Adressbuch 1910*. Riga: Selbstverlag, 1910, S. 792.
- [17] *Album Academicum Rizhskovo Politehnizheskovo instituta, 1862-1912*. Riga: Jonck & Poliewsky, 1912, S. 712.
- [18] Poļu Izglītības pārvaldes darbības pārskats. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*, 1928, Nr. 11, 388. lpp.
- [19] LVVA, 2996. f., 16. apr., 21341. l., 1. lp.
- [20] LVVA, 2996. f., 16. apr., 16928. l., 5. lp.
- [21] LVVA, 2996. f., 16. apr., 16930. l., 2. lp.
- [22] Borbély, K. V. *Deutsch-baltisches Gedenkbuch: unsere Toten der Jahre 1939-1947*. Darmstadt: Deutsch-Baltische Genealogische Gesellschaft, 1991, S. 358.

IVANS GRIŅEVIČS, Mag. sc. ing., Mag. ing. mech., graduated from Latvian Agricultural Academy in 1984, Latvian university of Agriculture in 1992. He is a member of Latvian Society of Inventors and of Latvian Association of History of Science. He is the author and a co-author of more than three hundred publications in Latvian, Polish, Russian, English, Lithuanian and Estonian.

Address: The International Agricultural University, Pļavas iela 11, Rembate, Rembates pag., Ķeguma nov., Ogres raj., LV-5016, Latvia
Phone: + 371 67421472
E-mail: biedriba_inflanty@inbox.lv

Rīgas
Politehnikuma
absolvents un
mācībspēks –
profesors Jozefs
Rončevskis
(1864–1921)

ALĪDA ZIGMUNDE, Dr. paed., was a specialist and Senior Researcher with the Museum of Riga Technical University from 1989–2007, and a Senior Researcher with Riga Technical University from 2007 to 2015. She is currently an Associate Professor with the Institute for Humanities and Head of the Department for Historic Research and Scientific Publications of the Research Centre for Engineering History of Riga Technical University. Her main academic interests include the history of pedagogy in Europe, history of education institutions and private schools, history of pedagogy at universities, history of engineering sciences and of universities.

Address: RTU Research Centre for Engineering History, Kronvalda bulvāris 1, Rīga, LV-1010, Latvia
Phone: +371 298 696 42
E-mail: alida.zigmunde@rtu.lv

Ivans Griņevičs, Alīda Zigmunde

Joseph Ronczewski (1864–1921) – Alumnus and Docent of the Riga Polytechnic

The article introduces readers to Joseph Ronczewski (1864–1921) who was born in St.Petersburg. He is the brother of the well-known sculptor and specialist of the history of architecture Professor Konstantin Ronczewski. Until now, Joseph Ronczewski had been in the shadow of his brother Konstantin and his name is not well known, therefore the research about his life has been done. He is an alumnus of the Department of Chemistry of Riga Polytechnic (he graduated in 1889) and from 1893 to 1896, was an Assistant with the same Department. He perfected his knowledge in steel industry in Germany and later was a professor

and librarian with the Institute of Technology (1900–1905) in Tomsk. He carried out his research in the sector of metallurgy. During World War I, he was in Russia and after the war moved to Latvia. In February 1921, he was the first to head the Department of the Polish Minority of the Ministry of Education of Latvia. He died in December 1921.

Keywords: Joseph Ronczewski, Riga Polytechnic, Polish people in Latvia.

Иван Гриневич, Алида Зигмунде

Выпускник и педагог Рижского политехникума профессор Иосиф Рончевский (1864–1921)

В статье описан жизненный путь родившегося в Санкт-Петербурге Иосифа Рончевского (1864–1921), брата известного скульптора, историка архитектуры, профессора Константина Рончевского. Сведений о жизни Иосифа Рончевского до сих пор было мало, но в процессе исследования удалось узнать более подробные факты о семье Рончевских. Иосиф Рончевский окончил Химическое отделение Рижского политехникума (1889) и работал преподавателем в своей *алма матер* (1893–1896). Потом он был откомандирован на 3 года в Германию для изучения металлургии и подготовки к профессорской деятельности в Германии, работал профессором и библиотекарем Томского технологического института (1900–1905), проводил исследования в области металлургии. После Первой мировой войны он вернулся в Латвию и в феврале 1921 года стал первым начальником Польского управления по образованию при Департаменте меньшинств Министерства образования Латвии, но многое сделать не удалось – уже в декабре того же года окончился его жизненный путь.

Ключевые слова: Иосиф Рончевский, Рижский политехникум, поляки в Латвии.